

Ummæli:

Tann hóvligi droymarin

Tað er einki lögð, um tann, sum hevur sitið og lisið hetta savnið av greinum og yrkingum eftir Trónða á Malarenda, fær tað hugskot, at mong list verður kveikt av sakni. Útleigdin – har saknurnin er ein hjartatáttur – hevur birt nakrar sermerktar streingir í føroyskari list, einum renna í huga nøvn um Regin Dahl, Janus Djurhuus og listamálarin Mikines. Tróndur Olsen er uppi í hesum flokinum. Hann var ikki høvundur burturav, fekkst við at skriva frammi hjá, tað mesta eftir at hann var fyllt seksti. Men at kalla alt, hann hevur skrivað, er útleigdar frukt.

Tróndur Olsen var føddur úti í Nólsoy í december 1879. Á ungum aldri kom hann til Havnar, har hann arbeiðið sum krabbakallur í handlinum í Fúta-stovu. Hetta var um aldarskiftið, í tí sakleysu og moyardæmdu tíðini, tá Tingakrossur fór at koma út, og Jóannes Patursson fór niður á fólkatingið at umboða føroyingar. Í 1907 fór Tróndur niður til Danmarkar. Hann fór at fáast við handil og endaði sum stjóri í einum virki og varð búgvandi niðri alt livið. Tróndur fór til Danmarkar í einum tí mest romantiska tíðarskeiði í Føroya søgu. Hetta hevur týðning. Tí hóast Tróndur tyktist at hava verið hóvligur og litið veruleikafjarur maður, sveimar yvir stubbum og greinum í hesi bók tann bjartskygdi dæmurnin frá ungmannafelagstíðini.

Tað fyrsta, sum fangar eygað í hesum savni, er skrivarglagið hjá Trónða. Umframt at orðatiltal hansara er óvanliga stórt, tyktist hann – serliga í týðingum sínum – at hava dugað at flyta málið út um bøgardarnar. Hann er ein av teimum, sum – lutist við at smíða orð og við at mýkja málsins bygnaðarlag – ger føroyskt bygdamál til bókmentamál. Tróndur er eisini sera stílmædvinin høvundur.

Tað er kortini eitt annað, sum ger skrivarglagið hjá Trónða sermerkt: hetta at hann, ofta á spøl nan máta, ger evnið, hann skrivar um – veður ella landslag – til persónar. Tróndur man her hava lært av Jóhannes V. Jensen. Onkur minnst kanska ouverturuna til »Den lange rejse«, ta ótrúliga stásiliga lýsingina av gosfjallinum Gunung Api, sum verður spillandi, tí tað verður persóngjort.

Jóannes Patursson hevði sum kveikjari ómetaliga stóran týðning fyri Trónða á Malarenda og ættarlið hansara. Vinstrumegin frá: Tróndur Olsen, ókend, Stína í Kina, Jóannes Patursson og Maria Hammershaimb

Tróndur ger hetta sama í heilum, eitt nú tá ið hann lýsir útsynningin sum ein gamlan mann, ið hevur fragd av at blása alt hann orkar, ella tá ið brimið tvørtur um mjækkan á Nólsoynni verður til eina orrustu millum tveir risar, eystanmannin og vestanmannin. Tróndur brukar tær somu snildirnar, tá hann lýsir oyggja sína, sum hon sær út úr Havn, sum eina smænna gentu – helst tann vakrasta mynd ískrift, sum til er av Nólsoynni.

Um tað ættarlið, sum Tróndur Olsen var partur av – fólk, sum vóru eini tjúgvu-tretivu ár um aldar-skiftið – skrivar Jørgen-Frantz Jacobsen: »Í tjóðbúna – bókstaveliga talað – gingu føroyingar til møtis við framtíðina. Døkt, miðaldarkent gerandisliv fekk nú ein lukku-dreym, skæran og fjøllitan sum hánorren summar-natt beint fyri sólaris«. Tey flestu í hesum skara av ósjálvsøknum hugsjónar-fólkum, sum Jørgen-Frantz so vakurt lýsir, eru í dag gloymd. Tey, vit kenna og hoyra um, er tann litli parturin, sum gjørdi vart seg listarlaga ella skrivliga. Tróndur var ein av hesum. Og við tað at hann livdi tey flestu í sínum ættarliði av, fall tað honum í lut at skriva greinir og minningarorð um tey. Hesir tekstir eru við til at geva okkum eina meira livandi mynd av tí tjóðskaparlaga ættarliði-

num, eg hugsi t.d. um greinir hansara um Jóannes Patursson, Hans Andrias Djurhuus og Mariu Mikkelsen, vælskrivaðar greinir, serliga tann um Mariu – ein bæði eym og fjølbroytt mynd av einum sjáldsomum menniskja.

Kortini er tann mynd, hetta savnið sum heild gevur okkum av sjálvstýrslunum, merkiliga litið nýanserað. Vit vita í dag, at sjálvstýrslan var ikki bara ein samd fylking, við einum elskaðum skipara á odda. Hon var tvørturimóti eyðkend av stórum tvídrátti, av meira enn einari ljótari gølu, og hóast skipari hennara var ein úrmælingur við nógvum ríkum gávum, var hann ikki nakað halgimenni. Tað kann tí tykja einum nútíðar lesara spell, at ein so skilagóður og hóvligur eygleiðari sum Tróndur Olsen ongantíð problematiserar tað røslu, hann var partur av.

Hinvegin tyktist Tróndur at hava verið óvanliga medvitin um tann búskaparlaga og samfelagsliga dýnamikkinn í 19. öld í Føroya søgu. Sum dæmi um hetta medvit kann eg nevna ta áhugaverdu greinina »Eitt yvirtilt«. Tróndur dregur her – tá hann skal lýsa tjóðskapar-rørsluna – sluppfiskiskapin fram sum eina skapandi megi og visir, at samstundis sum bygda-kenslan slitnar, vaknar á teimum savningarstøð-

um, sum sluppinnar vóru, fyrri fyrstu ferð kenslan av, at føroyingar eru eitt fólk. Henda búskaparlaga – ein kundi næsta nsagt: marxistiska – lýsingin av tjóðskaparrørsluni er áhugaverd. Her kann verða lagt aftrat, at Tróndur í síni livssjón er radikalur framburðarmaður. Frihandilin kom eftir hansara tykki eini 40 ár ov seint, og tað politiska frælsið, sum heimastýrslógin hevði við sær, átti somuleiðis eftir hansara tykki at verið komið nógv fyrr.

Eitt søguligt medvit og ein persónlig støðutakan eru – lagdar saman – uppskriftin til eina politiska áskoðan. Hesi itrivini og hesar greinirnar hjá Trónða eru ikki politisk, snúgvast seg heldur um søgu, um fólk, um náttúruna ella bera á brá at vera ein katur leikur við orðum. Og kortini er tað, sum vit nógvastaðni – ofta millum reglurnar – hóma eina aktuella politiska viðmerking. Fari eg ikki skeivur, hevur Tróndur eftir 2. heimsbardaga havt ta áskoðan, at Føroyar áttu at gerast politiskt sjálvráðnar, gerast ein statur sum Ísland. Tróndur tyktist serstakliga at hava lagt dent á tankan um olitiskt frælsi sum nakað sjálvsmeinandi og sjálvsuppalandi.

Henda bókin hjá Trónða

avbjóðing.

Tað er Jóhannes Enni, sum hevur fingið hugskotið til hetta savn og hevur greitt tað úr hondum. Arbeiði hansara er í allar mátar eitt valaverk. Bókin er greið í bygnaði og rættlestrarliga væl frágingin. Sum prentlutur er hon vøkur og samanfallandi. Í bókin er at kalla alt, sum Tróndur hevur skrivað, harimillum eisini yrkingar, tættir (tað man neyvan vera annar enn T.N. Djurhuus, sum kann javnmetast við Trónða sum táttayrkjari) og ein týðing eftir Dostojevskij – ein høvundur, sum kortini ikki hevur vakt somu málgleði í Trónða sum Jóhannes V. Jensen. Bókin er sett á Hestprenti. Kápmýndin er málningur eftir Sámál Joensen-Mikines. Innan er bókin prýdd við tekn-ingum eftir Ingálv av Reyni. Útgevni er Mentunargrunnur Studentafelagsins. bókin kostar 290 krónur.

Til seinast fari eg at gera vart við eina flögv, sum er loynd í hesum savni, men sum kanska ikki er lott at fanga. Tróndur var ættaður av Velbastað, men vaks upp í Nólsoy. Kona hansara – Sigga – var av Velbastað. Hesar báðar bygdirnar, tiltiknar dansi- og vertskapsbygdir, er tann siðmenningarliga moldin. Tróndur er sprottin úr. Og allastaðni í hesi bók hómast andin frá eini heilskapadari mentan, roykurin av kryddarium og rullipylsu eina jólahægtið, tann merkiligi longsulinn, eitt visurindi kann ganda fram í huganum – so ríkur og so fremmandur, tí hann er ein tíðarvilla, ein heilsan frá eini siðmenning, sum blómaði fyri 7-800 árum síðani.

Hanus Andreassen

Tróndur Olsen: Her er dæmlikt í Føroyum um krossmessutið. Savnað og lagt til rættis hevur Jóhannes Enni. 384 síður. 290 kr. Mentunargrunnur Studentafelagsins.

Einastrandandi gott BINGO
byrjar í Sosialinum um bert fáar dagar
"Mintust tit til haldaragjaldið..."